

Per Egil Mjaavatn, Per Frostad, Jan Arvid Haugan og Vegard
Johansen

Til lags å alle kan ingen gjera

- en rapport om prosjektet Lekser i
skolen i Trondheim

Forord

Bystyret i Trondheim vedtok 26.04.2017 å sette i gang et forsøk med leksefri i noen av byens grunnskoler for å få erfaring med en annen arbeidsmåte i skolen. En forskergruppe ved Institutt for pedagogikk og livslang læring (IPL) ved NTNU ble forespurt om å gjøre et forskningsprosjekt omkring dette forsøket. Dette skulle ikke bare være en evaluering av prosjektet som sådan, men gi kunnskap om holdninger til, og erfaringer med, lekser i grunnskolen. Dessverre måtte prosjektet avbrytes og reduseres kraftig grunnet Covid 19. Vi gjorde likevel en del interessante funn og denne rapporten er et forsøk på å oppsummere noen av de viktigste.

Prosjektgruppen har bestått av Per Frostad, Jan Arvid Haugan, Vegard Johansen og Per Egil Mjaavatn

Trondheim mars 2021

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
2. Plan og gjennomføring	7
3. Resultater	10
3.1 Deltakelse	10
3.2 Holdninger til lekser/Oppfatninger om lekser	10
3.2.1 Hvorfor har vi lekser?	11
3.2.2 Vil elevene ha lekser?	12
3.3 Betydningen av lekser for faglig utvikling.....	12
3.3.1 Norskfaget	14
3.3.2 Matematikkfaget.....	16
3.4 Hvem hjelper barna?.....	17
3.5 Skaper lekser forskjeller mellom elevene?	19
3.5.1 Betydningen av lekser for sosiale relasjoner	19
3.5.2 Betydningen av lekser for elevenes fritid	21
3.6 Foreldrenes skriftlige kommentarer til forsøket.....	22
3.7 Hjem – skole samarbeid	27
3.8 Hvilken ordning er best?	28
3.9 Kritikk og etikk	29
4. Et forsøk på konklusjon	31
5. Referanser	34

1. Innledning

Lekser har alltid vært en del av hverdagen i skolen. Det å gjøre lekser har hørt med til barns daglige plikter. Lekser er likevel ikke noe som er påbudt, men det er en mulighet. Utvalget som står bak utkastet til ny opplæringslov skriver: «Norske skoler er i dag ikke pålagt å gi lekser, og det er heller ikke en tydelig hjemmel i opplæringsloven for å kunne gi lekser. Det foreligger dessuten ingen norm for hvor mye lekser eller hva slags lekser som er passelig på de ulike trinnene» (NOU 2019:23). Videre står det i utkastet at (Opplæringsloven)... «gir et klart rettslig grunnlag for å gi elevene skoleoppgaver utenfor skoletiden, ofte omtalt som lekser. Kommunen og fylkeskommunen har ingen plikt til å gi lekser» (s.698). Gjentatte ganger i NOU 2019:23 er det kommentert at barn har behov for fritid. Det er viktig å «sikre at barn har tilstrekkelig mulighet for hvile og lek, i samsvar med deres alder og utviklingsbehov» (s. 222).

Det er altså opp til den enkelte kommune, skole og lærer hvorvidt en vil bruke hjemmelekser som en del av det pedagogiske opplegget. Men NOU 2019:23 slår fast at «kommunen og fylkeskommunen har plikt til å ta hensyn til at elevene har rett til hvile og fritid» og at det må «... være et visst samsvar mellom mengden og formen for lekser som gis, og elevenes mulighet til å få hjelp til lekser hjemme og på leksehjelpen» (s. 698).

Vi har et noe mangelfullt kunnskapsgrunnlag å bygge på når vi skal argumentere for positive eller negative sider ved det å ha lekser. Trautwein og Köller (2003, s. 134) har oppsummert det slik:

“..the empirical basis for addressing even the most basic questions such as “Do homework assignments foster achievement?” is insufficient and contradictory”.

Forskningen omkring effekten av lekser viser at resultatet avhenger av hvilke fag det gis lekser i, elevenes alder og hvordan leksene utformes. Ofte er det for lite gjennomtenkt hva leksene skal være og hva de kan bidra til. Elevene får ofte lite utbytte av lekser de ikke har forutsetning for å klare (Haugan, 2015).

Hattie er kjent for sine store metaanalyser av forskning om læring og læringsutbytte. Han gjorde en sammenstilling av fem metaanalyser om effekten av lekser (Hattie, 2009). Han finner en svært liten effekt av at elever gjør lekser, sammenlignet med ikke å gjøre lekser. Han finner en effekt på 0.29 for effekten av lekser, men hevder at den burde være minst

0.40 for å å noen vesentlig betydning. Flertallet av studiene konkluderer med at effekten av lekser varierer ut fra elevenes alder og ut fra hvilke fag det gjelder. Generelt sett later yngre elever til å ha mindre utbytte av lekser enn eldre elever. Noen forskere (Cooper, 2001) hevder at enkle lekseoppgaver er å foretrekke framfor mer kompliserte, og at det er viktig at lærerne følger opp leksene og at de er nøye på utformingen og bruken av lekser. En svensk effektstudie utført av Jan-Eric Gustavsson peker på at det er gjort mange systematiske feil i forbindelse med forskning på effekten av lekser, og at det derfor er vanskelig å trekke en sikker konklusjon. I sin egen forskning finner Gustafsson en positiv sammenheng mellom lekser i matematikk og resultater i faget blant elever i ungdomsskolen (Gustafsson, 2013).

Flere studier viser at en positiv effekt av lekser er at elever kan oppøve større evne til studieplanlegging ved å ha lekser, og også at foreldrene gjennom lekser får større innsikt i sine barns skolearbeid. En negativ effekt er at det ser ut til at lekser skaper større forskjeller mellom elevgrupper og også at leksene tar tid fra fritidsaktiviteter som er viktige for barna. Westlund hevder at det først og fremst er lærere og foreldre som mener at leksene styrker elevenes interesse for skolearbeid og deres evne til planlegging. Ut fra barnas ståsted ser det ut til at de yngre barna ikke ser hensikten med lekser, at de ikke ser sammenhengen mellom lekser og det å ta ansvar, og at de er negative til lekser fordi leksene tar tid fra andre aktiviteter de heller ville holde på med (Westlund, 2007).

I boken «The Battle over Homework» prøver Cooper å gi et nyansert bilde av den samlede lekseforskningen. Han diskuterer hvilke holdninger vi bør ha til lekser, ut fra de studiene som finnes. Hans konklusjon er at ettersom lekser, sammenlignet med andre innsatsfaktorer, fungerer kostnadseffektivt, bør lekser brukes, men på en gjennomtenkt måte. Han mener skolen bør ha en skriftlig formulert leksepolitikk og at lekser bør ha forskjellige formål for ulike alderstrinn (Cooper, 2001).

Forskningen gir altså ingen entydige svar på i hvilken grad lekser påvirker barns læring. Det finnes studier som hevder at lekser i liten grad hjelper elevene til å lære, og det finnes studier som hevder det motsatte.

Dette er et bakteppe for at Bystyret i Trondheim vedtok at det skulle settes i gang et prøveprosjekt i kommunen der noen skoler skulle prøve et skoleår uten lekser. Kommunedirektøren ga grønt lys for at et forsøk skulle settes i gang skoleåret 2019/2020.

Formålet med prosjektet er å gi Trondheimsskolen et bedre kunnskapsgrunnlag omkring lekser og effekten av lekser.

En prosjektgruppe ved kommunedirektørens stab ble satt til å planlegge og gjennomføre prosjektet. Kommunedirektøren tok kontakt med NTNU, Institutt for pedagogikk og livslang læring (IPL) for å få en utenforstående forskergruppe til å følgeforske og evaluere prosjektet. Dette arbeidet ble gjort av en forskergruppe («Livet i skolen – gruppa») etter anmodning fra IPL.

Noen av spørsmålene kommunen ønsket svar på var:

- hvorvidt lekser fremmer eller hemmer læring og motivasjon
- hvorvidt lekser fremmer eller hemmer det sosiale livet i familien og med venner
- hvilke holdninger elever, lærere og foreldre har til en skole med og uten lekser
- hvordan ulike lekseordninger oppleves og erfares sett fra elev-, forelder- og lærerperspektiv

2. Plan og gjennomføring

Rådmannen inviterte barneskolene i Trondheim til å delta i prosjektet i skoleåret 2019/20.

Kommunen ønsket at forsøket skulle gjelde elever på 5.-7. trinn. Prosjektet skulle omfatte 3 grupperinger av skoler:

- 1) 2 skoler som skulle delta i en ordning hvor det ikke ble gitt lekser etter endt skoledag. Alt skolerelatert arbeid skulle skje innenfor skoledagens ordinære rammer.
- 2) 2 skoler som skulle delta i en ordning hvor skoledagen ble utvidet med inntil 2 timer pr. uke. I den utvidede skoletiden skulle det gis faglig hjelp og støtte til elevene. De skulle jobbe med arbeidsoppgaver knyttet til arbeidsplaner i ulike fag. Det skulle ikke være undervisning i nye kompetansemål eller undervises nytt stoff i disse timene. Også denne ordningen skulle prøves målrettet ut for elever på 5.-7. trinn. Skolene skulle kompenseres økonomisk for disse ekstra timene.
- 3) Det ble i tillegg søkt etter minst 4 skoler som skulle fungere som referanseskoler. Her skulle praksisen fortsette før, men det skulle samles inn data gjennom spørreundersøkelser og tester for å ha et sammenlikningsgrunnlag i forhold til forsøksskolene.

Kommuneledelsen ønsket at deltakelsen i forsøket ble forankret ut fra en bred involvering der elevråd, FAU og organisasjonene ble tatt med på råd.

Det var ikke svært stor interesse fra Trondheimsskolene for å delta i prosjektet, men etter flere møter med rektorene og flere purringer ble følgende skoler med:

Leksefri skoler med ordinær skoledag

Byåsen skole og Romolslia skole. Her hadde elevene ordinær lengde på skoledagen og ingen pålagte arbeidsoppgaver hjemme.

Leksefri skoler med utvidet skoledag

Flatåsen skole og Stabbursmoen skole. Her hadde elevene en ordning uten pålagte arbeidsoppgaver hjemme. Samtidig ble skoleuka utvidet med to timer, og da ble det arbeidet med temaer og kompetansemål fra ordinær undervisning der lærere støttet og veiledet elevene.

Referanseskoler/Kontrollskoler

Brundalen, Charlottenlund, Rosten og Vikåsen skoler deltok som referanseskoler. Der fortsatte en med tidligere praksis med lekser og frivillig leksehjelp. De fleste elevene gjorde arbeidsoppgaver pålagt av skolen hjemme, men noen elever gjorde alle (eller de fleste) arbeidsoppgaver pålagt av skolen i løpet av leksehjelp på skolen.

Følgforskningen skulle gjennomføres gjennom en elektronisk survey til elever, foreldre og lærere høsten 2019 og våren 2020. Undersøkelsen til foresatte ble ferdigstilt av prosjektgruppen og gjort tilgjengelig for skolene som videresendte en lenke til undersøkelsen via Meldeboka. Lærerne gjorde undersøkelsen tilgjengelig for de elevene det var innhentet samtykke for og som selv ønsket å delta. Spørreskjemaene til elever, foreldre og lærere skulle bidra til å kartlegge holdninger til lekser, oppfatninger om sosiale, emosjonelle og faglige forhold knyttet til lekser, opplevelser av leksers betydning for familielivet, og erfaringer med en skolehverdag med og uten lekser.

En planla videre skriftlige prøver til elever høsten 2019 og å gjenta disse prøvene våren 2020 for å få et mål på hvor elevene sto faglig. Planen var å gjennomføre Osloprøven i lesing/leseforståelse (6. og 7. trinn) og nasjonale prøver i lesing/leseforståelse, samt bruke nasjonale prøver i regning og engelsk (5. trinn). På grunn av Corona ble det i samråd med skolene bestemt ikke å gjenta prøvene våren 2020.

Det ble også planlagt kvalitative studier med gruppeintervjuer med elever, foreldre og lærere, og intervjuer med skoleledere.

Coronaepidemien førte som vi vet til store endringer på dette prosjektet. Hjemmeskole gjorde leksefriordningen umulig og kontakten med skoler, elever og lærere ble vanskelig. Vi fikk gjennomført en runde med spørreskjema høsten 2019, etter 2-3 måneder med forsøk. Runde 2 var planlagt våren 2020. Den ble gjennomført med foreldre og lærere, men ikke med elever. Et begrenset antall foreldre og lærere deltok i runde 2. Testing av elevene i norsk og matematikk ble planlagt som en form for effektmål – ville vi se noen resultater på grunnlag av leksefriprosjektet? Vi gjennomførte en norskttest høsten 2019, men fikk aldri gjennomført noen re-test. Tross mangler har vi likevel gjort funn som kan være av interesse for kommune og skoler knyttet til elevdata, foreldredata og lærerdata høsten 2019, og til en viss grad foreldredata våren 2020. De planlagte intervjuene ble ikke gjennomført.

Vi vil i denne rapporten legge hovedvekten på deltakernes holdninger til lekser og erfaringer med lekser, eventuelle endringer gjennom prosjektperioden og ulikheter knyttet til klasstrinn, foreldrebakgrunn, etnisk bakgrunn, og kjønn. Vi vil sammenlikne leksefriskoler med skoler med lekser, men vil ikke her presentere resultater fra enkeltskoler. Slike resultater er kommunisert direkte med hver enkelt skole.

3. Resultater

3.1 Deltakelse

Tabell 1: Deltagelse totalt

	5. trinn	6.trinn	7.trinn	Totalt
Elever, høst 19	324	378	253	955
Lærere, høst 19	16	24	21	68 (+7 uoppgitt)
Lærere vår 20	5	7	5	24 (+7 uoppgitt)
Foreldre, høst 19	199	207	184	590
Foreldre, vår 20	115	100	69	284

497 av elevene var gutter, 435 jenter og 23 uoppgitt. Vi ønsket om mulig svar fra både mor/kvinnelig foresatt og far/mannlig foresatt. 408 av svarene høsten 2019 kom fra mor, eller annen kvinnelig foresatt (69,4%) mens 180 svar kom fra far eller annen mannlig foresatt (30,6%). De fleste foresatte hadde høyere utdanning. 1,4 % hadde bare grunnskole, 13,4 % hadde i tillegg videregående skole. Dette vil i fortsettelsen bli benevnt som lav utdanning. 23 % hadde utdanning inntil 3 år etter videregående skole (middels utdanning), og 62,2 % hadde mer enn 3 års utdanning på universitets og høghskolenivå (høy utdanning).

68 lærere deltok, flest på 6. trinn. 3 av lærerne underviste på 2 klassetrinn, og 7 lærere oppga ikke hvilket klassetrinn de underviste på.

Byåsen skole hadde med flest elever (251), deretter fulgte Flatåsen (205) og Charlottenlund (196). Bare 26 elever deltok fra Brundalen, Dette utgjør bare 13,9 % av elevene i 5-7 klasse og vi valgte derfor å trekke skolen ut av det videre prosjektet. Antall foreldre som deltok fra de ulike skolene var stort sett i tråd med elevdeltakelsen. Det var fleste elevdeltakere på 6. trinn (378), færrest på 7. trinn (253).

590 foreldre deltok høsten 2019, 284 deltok våren 2020. 158 foreldre deltok begge ganger og gir et visst grunnlag for å si noe om erfaringene i løpet av den leksefrie perioden.

3.2 Holdninger til lekser/Oppfatninger om lekser

Foreldrene ble gjennom spørreskjema på nett i regi av Trondheim kommune bedt om å gi sin oppfatning om en del påstander knyttet til det å ha lekser. De ble bedt om å svare i henhold til en 6- delt skala fra helt uenig (1) til helt enig (6). Vi har i rapporten dikotomisert svarene, dvs

2-delt enig/uenig slik at svar 1-3 i hovedsak omtales som *uenig*, svar 4-6 omtales som *enig*. De fleste resultatene kommer fra undersøkelsen som ble gjort høsten 2019.

3.2.1 Hvorfor har vi lekser?

Som vi har kommentert over har ikke skolene plikt til å gi lekser, men det er en sterk tradisjon for det. Foreldrene ble bedt om å ta stilling til følgende påstander: *Politiske føringer tilsier at lærere bør gi lekser* og *Tradisjonen tilsier at lærere bør gi lekser*. 63,5% av foreldrene var enig i den første påstanden, hele 78,9 % var enig i den siste. I svarene var det her en signifikant forskjell mellom leksefriskolene og kontrollskolene. Det var relativt sett flere på kontrollskolene enn på leksefriskolene som var enig i disse påstandene, men de fleste foreldrene ser ut til å mene at lekser er noe som tradisjonelt hører med i skolen.

33,3% av lærerne svarer at politiske føringer tilsier at lærere bør gi lekser, og hele 89,0 % av lærerne er enig i at *Tradisjonen tilsier at lærere bør gi lekser*. Det var ingen store forskjeller mellom skolene her.

Dersom skolen gir lekser, hva mener foreldrene er passe tid ukentlig til leksearbeid hjemme? Foreldrene ble bedt om å krysse av på en skala med alternativer fra 1= 0-29 minutter, 2= 30 - 59 minutter osv opp til 7= 180 minutter eller mer. Vi gjengir her skårtallene, altså ikke eksakte timetall. I gjennomsnitt hadde foreldrene et skår på 3,06, dvs at de mener mellom 60 og 90 minutter per uke er passe. Dette tallet henger sammen med klassetrinn. På 5. trinn er skårtallet 2,78, på 6. trinn 3,19 og på 7. trinn 3,24. Foreldrene forventer tydeligvis mer leksearbeid med økende alder. Det er her også en signifikant forskjell mellom mors og fars svar. Mor svarer i gjennomsnitt 2,97, far svarer 3,27. Far vil ha mer tid per uke til leksearbeid enn mor. Lærerne svarte i gjennomsnitt for 5 trinn 3,27, for 7. trinn svarte de 3,55. Lærerne lå følgelig litt over foreldrene når det gjelder hva de mener er passende tidsbruk for lekser totalt i en vanlig skoleuke?

158 foreldre deltok i undersøkelsen både høsten 2019 og våren 2020. Hadde foreldrenes oppfatning om tidsbruk på lekser endret seg i løpet av skoleåret? Blant foreldre som var med på begge undersøkelsene fant vi en signifikant ($p < .001$) endring fra et skårtall på 2,95 høsten 2019 til 3,56 våren 2020. Foreldrene har altså i løpet av vinteren blitt mer positive til bruk av tid til lekser. Den største endringen i foreldregruppen finner vi på leksefriskolene der de samme foreldrene gikk fra 2.84 høsten 19 til 3.59 våren 20.

Vi spurte foreldrene om hvor lang tid de vanligvis brukte per uke sammen med barna på skolearbeid. På kontrollskolene, der barna hadde lekser, svarte de i gjennomsnitt 3,14, noe som tilsvarer litt over time og 40 minutter per uke. (Omregningen er noe omtrentlig her). Foreldrene på leksefriskolene ble tilsvarende spurt om hvor mye tid de brukte til skolearbeid med sine barn. Her svarte de i gjennomsnitt 2,34, tilsvarende ca 1time og 10 minutter. Det er liten forskjell mellom mors og fars svar. Det var foreldrene på 6. trinn som oppga å bruke mest tid på skolearbeid med sine barn.

3.2.2 Vil elevene ha lekser?

Det er ikke så overraskende at elevene på kontrollskolene helst ville slippe lekser. 70,1 % av elevene var mer eller mindre enig i påstanden: *Jeg skulle ønske vi ikke hadde lekser*. Hele 41,3 % var helt enig i dette. På den annen side svarte 22,6 % av elevene på leksefriskolene at de savnet lekser. Det er ingen store forskjeller mellom elevgruppene, men en tendens til at elevene ved kontrollskolene, som har lekser, er mer positive til lekser og effekten av lekser enn elevene ved leksefriskolene. Elevene som har utvidet skoledag ligger ved mange spørsmål midt mellom de to skolene med leksefri og ordinær skoledag og kontrollskolene. Det er særlig jentene på leksefriskolene som savner lekser. Forskjellen mellom jenter og gutter er signifikant. Det var ingen store forskjeller mellom klassetrinnene, men «størst savn» etter lekser fant vi blant jentene i 5. klasse. Vi finner en forskjell mellom elevgruppene avhengig av foreldrenes holdning til lekser. Barn av foreldre som er sterke tilhengere av lekser savner i større grad enn andre barn lekser på leksefriskolene. På den annen side er det færre barn av slike foreldre på kontrollskolene som ønsker de ikke hadde lekser. Foreldrenes og barnas holdninger henger sammen.

3.3 Betydningen av lekser for faglig utvikling

Et helt sentralt spørsmål når det gjelder lekser er om lekser er nødvendig for at barn skal lære det som er forventet og nødvendig på skolen. Vi ba foreldrene ta stilling til påstanden: *Det går fint å komme gjennom det barn skal lære i løpet av ordinær skoletid uten at de har lekser*.

54,3 % av foreldrene var enige i denne påstanden (dvs avga svar fra 4 til 6), 35,8% var uenige (svarte fra 1-3), og 9,9 % svarte «vet ikke». Svarene var her fordelt over alle 6 alternativene

der 8,2% var helt uenig og 18,1% var helt enig. Her var det et signifikant skille mellom mors svar og fars svar. Mor svarte i gjennomsnitt 4,34, far svarte 3,96. Mor var følgelig mer enig i påstanden enn far. Et effektmål (Cohens d) viste at det var en reell effekt av kjønn når det gjaldt dette spørsmålet.

Foreldrene til elever på 7. trinn var mer positive til lekser enn foreldre på 5. og 6. trinn. Det var ingen store forskjeller mellom leksefrie skoler og de øvrige skolene og heller ingen store forskjeller mellom skolene. Foreldre med høy utdanning (3år+) var mer positive til lekser enn foreldre med lav utdanning (grunnskole/videregående skole) men forskjellen var ikke statistisk signifikant.

169 foreldre svarte både høst og vår på påstanden om at *Det går fint å komme gjennom det barn skal lære i løpet av ordinær skoletid uten at de har lekser*. Foreldrene svarte i gjennomsnitt 4,1 høsten 19, 3,6, våren 20. Forskjellen er ikke stor, men signifikant. Foreldrene var altså blitt litt mer skeptisk til leksefrie i løpet av året.

Vi stilte i tillegg et lignende spørsmål, men med motsatt innhold: *Barna må ha lekser for å komme gjennom det de skal lære på skolen*.

50,8 % av foreldrene var uenig påstanden, 42,6 % enig, 6,6 % svarte «vet ikke». På skalaen fra 1-6 svarte mødrene i gjennomsnitt 3,4, fedrene 3,7. 21% var helt uenig, 11,1 % var helt enig. Det var her en signifikant forskjell ($p < ,05$, $d = ,30$) mellom foreldre med lav utdanning og foreldre med høy utdanning. Foreldre med høy utdanning var i større grad enn de øvrige enig i denne påstanden. Det var ingen større forskjell mellom foreldrene til barn på 5 trinn og barn på 7. trinn.

Barna fikk følgende påstand: *Barn blir flinkere på skolen når de har lekser*.

64,1 % av elevene var enig i denne påstanden. Det var her en liten, men signifikant forskjell mellom barn av foreldre som var enig i utsagnet *Det går fint å komme gjennom det barn skal lære i løpet av ordinær skoletid uten at de har lekser* – og barn av foreldre som var uenige i dette utsagnet. Barna i den siste gruppen var mest enig i påstanden om at barn blir flinkere av å ha lekser. Det vel ikke overraskende at barna til en viss grad ser ut til å følge foreldrenes holdninger her. Det var ikke stor forskjell mellom leksefriskolene og kontrollskolene.

52 av elevene hadde et annet morsmål enn skandinavisk eller engelsk. 13 foreldre i denne gruppen var med i undersøkelsen. Disse foreldrene var klart mer positive til lekser og nødvendigheten av å ha lekser enn foreldre med norsk som hovedspråk.

Bare 28 % av elevene på leksefriskolene var enig i følgende påstand: *Når vi ikke har lekser, klarer jeg ikke å lære alt jeg skal.* På den annen side var 74,5 % av elevene på kontrollskolene enig i denne påstanden: *Fordi vi har lekser klarer jeg å lære alt jeg skal.* 27,9 % av elevene på leksefriskolene svarer at de er blitt mindre interessert i skolearbeidet etter at de fikk leksefri. Under halvparten av elevene på kontrollskolene (47,4%) svarer at de blir interessert i skolearbeidet *fordi* de har lekser. 79,6 % av elevene på leksefriskolene sier at de har blitt *flinkere* på skolen etter at de ikke lenger fikk lekser. Mot dette svarer 81,1 % av elevene på kontrollskolene at lekser gjør at de blir flinke på skolen. 83,8 % av *alle* elevene sier de blir lei skolen fordi de har lekser. På disse spørsmålene var det hos elevene ingen klare forskjeller mellom jenter og gutter, og heller ingen klare forskjeller mellom klassetrinnene.

Også lærerne var splittet i synet på nødvendigheten av lekser. De skulle ta stilling til følgende påstand:

Det er best å ha lekser fordi barna trenger det for å komme seg gjennom det de skal lære
55,7% av lærerne var enig i denne påstanden, 44,3% var uenig.

Dersom en skal trekke en konklusjon av dette spørsmålet om betydningen av lekser for læring, må det være at både elever, foreldre og lærere er sterkt splittet, og at relativt få ligger i ytterkantene med klare holdninger for og imot. Slik sett følger foreldre og lærere annen kunnskap når det gjelder betydningen av lekser for læring: Det gis ikke entydige svar.

Norsk og matematikk står på flere måter i en særstilling som fag i skolen. Vi ba elever og foreldre ta stilling til flere påstander om forholdet mellom lekser og disse fagene.

3.3.1 Norskfaget

Foreldrene på leksefriskolene skulle ta stilling til følgende påstand om frivillige hjemmeoppgaver i norsk: *Jeg tenker at hjemmeoppgaver i norsk er nødvendig for å komme gjennom lærestoffet.* 41,9% av foreldrene var enig i dette. På samme måte ble foreldrene på kontrollskolene spurt om *lekser i norsk er nødvendig for å komme gjennom lærestoffet.* Her var 54,6 % av foreldrene enig i påstanden.

61,0 % av foreldrene på leksefriskolene var enige i denne påstanden: *Jeg tenker at hjemmeoppgaver i norsk er nødvendig for at mitt barn skal få nok mengdetrening.* På tilsvarende spørsmål om ordinære *lekser* i norsk svarte 54,6% av foreldrene på kontrollskolene at lekser i norsk er nødvendig for å komme gjennom lærestoffet, og 69,9% svarte at det var nødvendig for å få nok mengdetrening. Begge foreldregruppene er splittet i synet på norsklekser, og svarene fordeler seg på alle 6 svaralternativene. Et flertall i begge gruppene mener lekser eller oppgaver i norsk er nødvendig for å få nok mengdetrening i faget.

54,6 % av elevene på leksefriskolene var enig i følgende påstand: *Det er viktig at barn får norsklekser for at de skal få øvd seg nok,* mot 62,2 % av elevene på kontrollskolene.

Gjennomsnittsskår på skala fra 1 (helt uenig) til 6 (helt enig) var henholdsvis 3,61 og 3,88. Forskjellen er signifikant, men et effektmål viser at skoletype her er uten betydning.

Denne samme forskjellen mellom elevgruppene fant vi ved en påstand som går i motsatt retning: *Det er unødvendig for barn å gjøre norsklekser hjemme.* 57,9 % av elevene ved leksefriskolene støttet påstanden, mot 48,3 % av elevene på kontrollskolene.

Gjennomsnittsskår var henholdsvis 3,83 og 3,46. Forskjellen er signifikant og et effektmål (Cohens d) viser at det er en reell effekt av skoletype her.

22,5 % av elevene ved leksefriskolene sier de ikke får nok øving i norsk når de ikke har regulære lekser i faget. Dersom vi splitter resultatene på klassetrinn, finner vi ubetydelige forskjeller mellom trinnene. Vi fant imidlertid ganske store forskjeller mellom jenters svar og gutters svar. Jentene vektla betydningen av lekser i norsk sterkere enn guttene. Og her var forskjellen målt med effektmål så stor at en kan si effekten av kjønn var reell.

Det er en sammenheng mellom elevenes egenvurderte ferdighetsnivå i norsk og deres holdninger til faget. De elevene som oppgir å jobbe mest med faget og som sier de lykkes i faget, er klart mest positive til norsklekser. Elevene skulle ta stilling til påstander knyttet til motivasjon for norskfaget. Eks: *Jeg liker å holde på med norsk* og *Jeg har lyst til å arbeide med norsk.* Det var en signifikant sammenheng (signifikant korrelasjon) mellom motivasjon for norskfaget og støtte til en påstand som *Det er viktig at barn får norsklekser for at de skal få øvd seg nok.* Svarene her henger også sammen med hvilken innsats elevene oppgir å gi i norskfaget og hvor flinke de selv synes de er. Holdningen til lekser i norskfaget henger ikke overraskende sammen med elevenes motivasjon, innsats og følelsen av at de lykkes med faget. Mange av elevene var med på en test av leseforståelse (Osloprøven for 6. og 7. klasse,

nasjonal prøve for 5. klasse). 31,7 % av elevene kom på laveste ferdighetsnivå, 50,8 på mellomste nivå og 17,5 kom på høyeste nivå. Det var litt overraskende at vi ikke fant noen sammenheng mellom målt ferdighetsnivå og holdninger til norskfaget. Elever på laveste nivå var like positive/negative til norsklekser som elever på høyeste nivå.

Elevene på leksefriskolene hadde ikke regulære oppgaver i norsk, men frivillige hjemmeoppgaver, for eksempel det å lese en hvilken som helst tekst/bok. Det er kanskje derfor elevene på leksefriskolene var litt mer positive til oppgaver hjemme enn elevene på kontrollskolene. 80,4 % av elevene på leksefriskolene synes de har passe mange oppgaver i norsk, og 47,8 % av disse elevene sier de blir slitne av norskoppgavene. 48,9 % av elevene på leksefriskolene svarer at de liker å gjøre oppgaver i norsk hjemme. På kontrollskolene svarer 45,5 % at de liker å gjøre norsklekser.

Lærerne på leksefriskolene var delt i synet på om frivillige hjemmeoppgaver i norsk var nødvendig for å komme gjennom lærestoffet. 61,1 % av lærerne var uenig i dette, 38,9% mer eller mindre enig. En konklusjon på spørsmålet om lekser og oppgaver norsk er her som for lekser generelt at både elever, foreldre og lærere er splittet i sitt syn. Svarene går over hele skalaen fra helt uenig i at lekser er nødvendig til helt enig.

3.3.2 Matematikkfaget

På samme vis som for norskfaget skulle elevene ta stilling til påstander om matematikkfaget.

Foreldrene ved leksefriskolene fikk ta stilling til følgende påstand om hjemmeoppgaver i matematikk: *Jeg tenker at hjemmeoppgaver i matematikk er nødvendig for å komme gjennom lærestoffet.* 49,8% av foreldrene var enig i denne påstanden. Blant foreldre på leksefriskolene som var med på begge foreldreundersøkelsene (n=53) var det flere, 58,5%, som støttet opp om denne påstanden høsten 2019, og denne støtten økte til 63,6% våren 2020. Enda flere (68,7%) var enig i denne påstanden: *Jeg tenker at hjemmeoppgaver i matematikk er nødvendig for at mitt barn skal få nok mengdetrening.* Blant de som deltok to ganger på undersøkelsen svarte hele 81,1% av foreldrene på leksefriskolene at hjemmeoppgaver er nødvendig for mengdetrening. 76% av foreldrene på leksefriskolene var høsten 2019 enig i at *hjemmeoppgaver i matematikk styrker mitt barns matematikkferdigheter.* Ved tilsvarende påstand om lekser i matematikk svarte 57,8 % av foreldrene på kontrollskolene at *lekser i matematikk er nødvendig for å komme gjennom lærestoffet.* Og hele 80% mente at hjemmelekser i matematikk er nødvendig for å få nok mengdetrening.

Om vi ser matematikkfaget i forhold til norskfaget, er det en større del av foreldrene som mener lekser og hjemmeoppgaver er viktigere i matematikk enn i norsk.

58,2% av elevene ved leksefriskolene og 64,4 % av elevene ved kontrollskolene var enig i følgende påstand: *Det er viktig at barn får lekser i matematikk for at de skal få øvd seg nok.* Gjennomsnittsskår (skala 1-6) var henholdsvis 3,71 og 4,00. Forskjellen mellom gruppene er signifikant ($p < .01$), men effektmålet viser at skoletype har liten betydning. Elevene fikk også følgende påstand: *Det er unødvendig for barn å gjøre matematikkleser hjemme.* 57,4% av elevene ved leksefriskolene og 50,4 % av elevene ved kontrollskolene var enig i påstanden. 27,2% av elevene på leksefriskolene sier at de ikke får nok øving i matematikk når de ikke har lekser hjemme. En korrelasjonsanalyse viser som for norskfaget at det er de mest motiverte elevene, de som legger størst innsats i matematikkfaget og som har størst tiltro til egne ferdigheter som er mest positive til matematikkleser.

Blant lærerne var 52,6% enig i at lekser i matematikk er nødvendig for å komme gjennom lærestoffet, 78,9 % var enig i at lekser er nødvendig for å få nok mengdetrening.

I et forsøk på å konkludere på spørsmålene om effekten av lekser i norsk og matematikk vil vi hevde at svarene spriker, men at det er en klar tendens til at særlig foreldrene legger vekt på at lekser/hjemmeoppgaver er nødvendig for å få nok mengdetrening i fagene.

3.4 Hvem hjelper barna?

Vi spurte foreldrene om dette og tabell 2 gir en oversikt over svarene.

Tabell 2. Foreldrenes svar på hvem som hjelper deres barn med norskoppgaver/lekser i norsk. Prosent av svarene. Svar fra elevene i parentes.

	Leksefri. Oppgaver i norsk	Kontrollskoler. Lekser i norsk
Barnet gjør det alene	37,9 (1,4)	31,7 (3,2)
Far	4,5 (12,6)	7,5 (7,0)
Mor	16,7 (20,5)	27,2 (18,7)
Far og mor	34,8 (39,1)	28,4 (50,3)
Andre	6,1 (26,4)	5,2 (20,8)

Tabellen tyder på at mor mer enn far har ansvar for elevenes arbeid med lekser og oppgaver i norskfaget. Denne forskjellen finner vi både i foreldrenes svar og elevenes svar. Det er bemerkelsesverdig at få av elevene sier de arbeider med lekser og oppgaver uten hjelp. Mens 31,7 % av foreldrene svarer at barna gjør norsklekser alene, svarer bare 3,2 % av barna det samme. De svarer i langt større grad enn foreldrene at de får hjelp fra bl.a. søsken og besteforeldre.

Tabell 3. Foreldrenes svar på hvem som hjelper deres barn med norskoppgaver/lekser i matematikk. Prosent av svarene. Svar fra elevene i parentes.

	Leksefri. Oppgaver i matematikk	Kontrollskoler. Lekser i matematikk
Barnet gjør det alene	28,8 (3,1)	25,2 (4,4)
Far	12,3 (18,8)	20,7 (17,8)
Mor	13,7 (12,5)	22,2 (13,1)
Far og mor	37,0 (42,7)	27,4 (45,3)
Andre	8,2 (22,9)	4,5 (19,4)

Det er på dette spørsmålet store forskjeller mellom svar fra far og svar fra mor. Vi finner igjen noe av det samme mønsteret som for norskfaget. Men far ser ut til å ha en viktigere rolle i matematikk. Dette går særlig fram av elevenes svar, og blant elevene er det særlig jentene som fremhever far i arbeid med matematikkfaget. Også i matematikkfaget er det få elever som sier de arbeider med lekser alene, men det er andre enn foreldrene som hjelper til.

På spørsmål om hvem som hjelper med lekser i norsk svarer mor at det er far i 3,1 % av svarene, mor i 29,5 % av svarene. Når far svarer, svarer han far i 18,7% av tilfellene, mor i 21,3 % av tilfellene. Forskjellen mellom mors og far svar er enda større når det gjelder lekser i matematikk. Der svarer far at det er far som hjelper i 36% av tilfellene, mor i 8%. Mor svarer at det er mor i 27,7 % av tilfellene, far i 14,9%. Det er ikke sikkert foreldrene er klar over hverandres innsats, men det kan også hende at en del av denne forskjellen ligger gjemt i elevsvarene der barna i større grad enn foreldrene svarer at både mor og far hjelper til.

3.5 Skaper lekser forskjeller mellom elevene?

Et argument mot lekser har vært at dette fører til økte forskjeller mellom elevgrupper, at leksefri motvirker skolens mål om å være sosialt utjevne. Vi fikk foreldre og lærere til å uttale seg om dette.

En påstand: *Lekser skaper større forskjeller mellom elever med foreldre med ulik utdanningsbakgrunn.* 75,0 % av foreldrene (n=587) var enig i denne påstanden. Det var en ubetydelig forskjell mellom foreldre på leksefriskolene og kontrollskolene. Om vi ser påstanden i forhold til foreldrenes utdanningsnivå finner vi at 79,7 % av foreldre med videregående skole som høyeste utdanning er enig i at lekser skaper forskjeller, mot 72,4 % av foreldre med mer enn 3 års utdanning på universitets/høgskolenivå. 76,4 % av kvinnelige foresatte var enig, mot 71,7 % av mannlige foresatte. Disse forskjellene er ikke signifikante.

Vi fremla så påstanden: *Lekser skaper større forskjeller mellom elever på ulikt faglig nivå.* 60,8 % av foreldrene var enig i påstanden. Her svarer kvinnelige foresatte i snitt 3.76, mannlige 3, 59. Forskjellen er ikke signifikant.

Gjør lekser forskjell på jenter og gutter? Vår påstand var: *Lekser skaper større forskjeller mellom gutter og jenter.* Bare 36,7 % av foreldrene var enig i denne påstanden. Kvinnelige foresatte i en litt større grad enn mannlige foresatte, men forskjellen er ikke signifikant.

På dette området var lærerne var litt mindre skeptiske til konsekvensen av lekser enn foreldrene. Mens 60,8 % av foreldrene mente at lekser skaper større forskjeller mellom elever på ulikt faglig nivå, var det bare 39,0 % av lærerne (n=59) som mente det samme. 60,7 % av lærerne var enige i at lekser kan føre til større ulikhet mellom elever med foreldre med ulik sosioøkonomisk bakgrunn. Heller ikke flertallet av lærerne mente at lekser skaper større ulikhet mellom jenter og gutter. Bare 33,9 % mente dette.

3.5.1 Betydningen av lekser for sosiale relasjoner

Hvordan påvirker lekser barnas fritid? Hva kommer i stedet for lekser hos elever med leksefri?

Foreldrene fikk spørsmål om sammenhengen mellom lekser og familieliv. En påstand var: *Lekser skaper god kontakt mellom meg og mitt barn.* 56,4 % av foreldrene var enig i denne påstanden. Kvinnelige foresatte svarte her i gjennomsnitt 3,38, mannlige foresatte 3,93. Forskjellen er signifikant og det er en reell effekt av om det er mor eller far som har svart.

Det er verd å merke seg at forskjellen mellom mors og fars svar er særlig stor når det gjelder jenter. For kontakt med døtre svarer mor i gjennomsnitt 3,35, far svarer 4,07. Det er her også en signifikant forskjell mellom skoler med leksefri og kontrollskolene. Foreldrene på leksefriskolene skårer 3,70, på kontrollskolene svarer de 3,37. Dette kan kanskje tolkes som et utslag av at foreldrene på leksefriskolene føler at kontakten med barna har blitt dårligere.

Foreldrene på leksefriskolene skulle ta stilling til følgende påstand: *Da mitt barn hadde lekser, opplevde jeg at leksene tok for mye tid fra det sosiale livet i vår familie.* Over en tredjedel (38,9%) var enig i påstanden. Tilsvarende fikk foreldrene på kontrollskolene følgende påstand: *Mine erfaringer med lekser er at de tar for mye tid fra det sosiale livet i vår familie.* Omtrent samme andel (35,7%) var enig i påstanden. Vi spurte også foreldrene om det samme temaet våren 2020. 70,4% av foreldrene på leksefriskolene (av 186) svarer at de har fått bedre tid til å være sammen i familien. 44,4 % av alle foreldrene som svarte i runde 2 (284) svarte da at lekser tar for mye tid fra det sosiale livet i familien. 52% av alle foreldrene er enig i en påstand om at lekser fører til uoverensstemmelser og krancling i familien. Det ser ut til at det å ha leksefri endrer dette noe. Elevene på leksefriskolene rakk å gjøre seg noen erfaringer. 67 % sier de krancler mindre med de voksne hjemme. På kontrollskolene sier 28,5% av elevene at de på grunn av lekser krancler mye med de voksne hjemme. Bare 8,1% av foreldrene på leksefriskolene var enig i denne påstanden: *Det har vært mye konflikter rundt skolearbeid om ettermiddagen dette året.* 35,8 % svarer for øvrig at barna i leksefriperioden har deltatt mer i husarbeid hjemme.

Elevene skulle ta stilling til en rekke påstander om kontakt med familie og venner. Tabell 4 gir en oversikt over noen av svarene.

Tabell 4. Sammenhengen mellom lekser og tid til venner og familie. Elevenes mening. % av elevene som er litt, ganske eller helt enig i ulike påstander

Leksefriskoler		Kontrollskoler	
Nå når vi ikke lenger har lekser, bruker jeg mer tid på venner	94,3	Fordi vi har lekser, får jeg for liten tid til venner	68,9
Nå når vi ikke lenger har lekser, bruker jeg mer tid på foreldre/de voksne hjemme	89,7	Fordi vi har lekser, får jeg for liten tid til foreldre/de voksne hjemme	52,4
Nå når vi ikke lenger har lekser, bruker jeg mer tid på søsken	72,9	Fordi vi har lekser, får jeg for liten tid til søsken	49,9

Nå når vi ikke lenger har lekser, bruker jeg mer tid på annen familie	64,3	Fordi vi har lekser, får jeg for liten tid til annen familie	52,4
---	------	--	------

Tabell 4 viser hvor stor prosent av elevene som er enig i ulike påstander om samvær med venner og familie. Et klart flertall av elevene mener at det er en sammenheng mellom lekser og tid med venner og familie. 94,3 % av elevene som har leksefri sier at de nå bruker mer tid på venner. 68,9 % av elevene som har lekser sier dette går ut over tid med venner. Det er også svært mange (89,7%) av elevene på leksefriskolene som sier at de bruker mer tid sammen med de voksne hjemme. Mer enn halvparten av elevene på kontrollskolene sier de får for lite tid til voksensamvær hjemme på grunn av lekser. Særlig svarene fra leksefriskolene tyder på at leksefri har ført til mer sosial kontakt mellom barna og familien for øvrig.

53,5 % av foreldrene sier at lekser fører til krangel og uoverensstemmelser hjemme. Om vi ser foreldrenes svar opp mot deres barns svar, er elevene enig med sine foreldre i 77,7 % av tilfellene. 56,1 % av foreldrene på leksefriskolene er våren 2020 enig i en påstand om at deres barn fikk et bedre sosialt liv sammen med vennene sine i leksefriperioden.

Vi kan ut fra dette konkludere med at de fleste, både barn og foreldre ser en mulig konflikt mellom lekser og familieliv, og at både elever og foreldre ved leksefriskolene opplevde en positiv forandring i det sosiale livet hjemme. Både foreldre og barn peker også på at lekser går ut over barnas kontakt med venner.

3.5.2 Betydningen av lekser for elevenes fritid

Elevene på leksefriskolene ble bedt om å ta stilling til en lang rekke påstander om bruk av fritid. Har dette endret seg når de ikke har lekser?

Tabell 5. Sammenhengen mellom lekser og fritidsaktiviteter. Elevenes mening. % av elevene som er litt, ganske eller helt enig i ulike påstander.

Leksefriskoler	%	Kontrollskoler	%
Nå når vi ikke lenger har lekser, bruker jeg mer tid på fri lek/aktiviteter som vi finner på selv (eks. ballspill, rollelek, fantasilek, ski, tur)	81,5	Fordi vi har lekser, får jeg for liten tid til fri lek/aktiviteter som vi finner på selv (eks. ballspill, rollelek, fantasilek, ski, tur)	53,0

Nå når vi ikke lenger har lekser, bruker jeg mer tid på organiserte aktiviteter (eks. fotball, turn, korps, annen idrett)	81,6	Fordi vi har lekser, får jeg for liten tid til organiserte aktiviteter (eks. fotball, turn, korps, annen idrett)	50,3
Nå når vi ikke lenger har lekser, bruker jeg mer tid på sosiale medier (eks. snakke, chatte, bilder)	62,4	Fordi vi har lekser, får jeg for liten tid til sosiale medier (eks. snakke, chatte, bilder)	35,4
Nå når vi ikke lenger har lekser, bruker jeg mer tid på spilling (PC/Nintendo/Playstation/Mobil/Nettbrett)	76,5	Fordi vi har lekser, får jeg for liten tid til spilling (PC/Nintendo/Playstation/Mobil/Nettbrett)	41,3

NOU 23/19 understreker barns behov for fri tid til lek og andre aktiviteter. Tabell 5 viser en sammenheng mellom lekser i skolen og tid til fritidsaktiviteter. Det er særlig tid til fri lek og organisert fritid som ser ut til å påvirkes av lekser. Over 80% av elevene som har leksefri oppgir at de har fått mer tid til slike aktiviteter. Ca. halvparten av elevene ved kontrollskolene sier at lekser gjør at de får for lite tid til lek og organisert fritid. En del som er skeptiske til leksefri har hevdet at mer fritid hjemme vil føre til mer bruk av sosiale medier og annen skjermbruk. Tabellen tyder på at dette kan være riktig. 76,5% av elevene som har leksefri sier de nå bruker mer tid på spilling. 41,3% av elevene som har lekser sier de får for lite tid til spilling.

65,4 % av foreldrene på leksefriskolene sier våren 2020 at deres barn brukte mer tid på data i den perioden de hadde leksefri. 64,7% av foreldrene på leksefriskolene mener deres barn har brukt den ekstra fritiden til noe positivt. 70,6 % er enig i påstanden *Barnet mitt har hatt det bedre på fritiden dette året*. 38,1 % av foreldrene på leksefriskolene er enig i påstanden: *Da mitt barn hadde lekser opplevde jeg at leksene tok for mye tid fra annet som mitt barn gjorde etter skoletid*. 37% av alle foreldrene mener at lekser tar for mye tid fra annet som barna gjør etter skoletid.

3.6 Foreldrenes skriftlige kommentarer til forsøket

De foreldrene som deltok i undersøkelsen våren 2020 fikk et åpent spørsmål om leksefriprosjektet. Totalt 141 foreldre fra skolene med leksefri/utvidet skoledag svarte på

spørsmålet: **Hvordan har du opplevd dette skoleåret uten lekser?** Svarene er forsøkt satt inn i en tabell

Tabell 6. Holdninger/erfaringer fra leksefriprosjektet uttrykt i åpent spørsmål.

	Positive til leksefri	Både – og	Negative til leksefri
Leksefriskoler	31,7 % (n=25)	17,7 % (n=14)	50,6 % (n=40)
Leksefri med utvidet skoledag	45,2 % (n=28)	21,0 % (n=13)	33,8 % (n=21)
Totalt	37,6 % (n=53)	19,1 % (n=27)	43,3 % (n=61)

En ser at det også her var blandet oppfatning blant foreldrene. 43,3 % hadde i hovedsak negative erfaringer, 37,6% i hovedsak positive, og 19,1 % hadde både positive og negative kommentarer. Foreldrene på skoler med utvidet skoledag var mer positive til leksefri enn foreldrene på skoler med ordinær skoledag. 40% av mødrene hadde i hovedsak positive kommentarer, mot 30,8 % av fedrene.

De positive kommentarene går i hovedsak på 3 ulike områder:

1. Livet i familien har blitt bedre, mer harmonisk og med færre konflikter og mindre stress. Noen eksempler:

Året har vært veldig fint. Mindre konflikter hjemme relatert til skolearbeidet. (Leksefriskole)

Jeg må bare si at dette året har vært utrolig fint. Stressnivået for hele familien har vært tatt ned. Og da menes det med før koronaen inntraff..... Vi har fått tid til de gode samtalene og har hatt mange fine diskusjoner og refleksjoner. Dette har vært veldig bra. (Leksefriskole)

Lekser er en tidstyv som ødelegger familielivet! Dette året har vi vært sammen som familie, ikke som leksepoliti. (Leksefriskole)

Prosjektet har endret skolemotivasjonen til barnet mitt, og hun gleder seg til ferier er over, og hun kan dra på skolen. Den største endringen ser vi i det sosiale livet til barnet. Hun har utvidet vennekretsen markant, og har blitt mye bedre på å dra ut og oppsøke venner. Ungene er mer utendørs enn før, og det er mer lekpregede aktiviteter de finner på. Familielivet har blitt mer harmonisk, med færre konflikter på alle nivå. (Utvidet skoledag)

2. Barna har blitt mer motivert for skole og skolearbeid og mange har funnet på skolerelaterte oppgaver selv. Flere sier at deres barn med leksefri gjør det bedre på skolen.

Vi har opplevd dette som et meget positivt år for vårt barn. Hun har hatt overskudd til å selv sette i gang prosjekter som inkluderer både matte, engelsk og norsk. Vi har stor tro på at dette året har bidratt til en mer positiv innstilling til skole enn tidligere år. Lekser opplevdes som et mas før. (Leksefriskole)

Jeg opplever et mindre slitent barn, som er mer motivert for skole og som har vært mer mottagelige for læring. Jeg opplever også at hun har blitt mye bedre i matte og i lesing. Nå har hun lest av egen frivilje. Og har faktisk lest mer enn hun gjorde når hun fikk lekser. (Leksefriskole)

Barnet mitt har hatt godt av dette året uten lekser. Hun har funnet på egne oppgaver og hun har hatt motivasjon til å lese mer i bøker på eget initiativ. Vi håper at denne ordningen fortsetter neste skoleår. (Utvidet skoledag)

3. Leksefri gir mer tid til fritidsaktiviteter og samvær med familie og venner.

Vi har hatt trivelige ettermiddager med mulighet til å gjøre andre ting sammen, fremfor å mase om at lekser må gjøres. (Utvidet skoledag)

Det virker som om han har mer glede av å fortelle enn før leksefri da vi stresset veldig med å komme i gang da vi har mange aktiviteter på ettermiddagen. Vi har fått tid til de gode samtalene og har hatt mange fine diskusjoner og refleksjoner. Dette har vært veldig bra. (Leksefri)

Meget bra. Lekser er gammeldags. Man skal skille mellom skole og fritid. (Leksefri)

Et både – og.

En del foreldre ga også et mer blandet svar, der de fremhever både positive og negative sider ved leksefriprosjektet. Her er noen eksempler:

Vi var ganske fornøyde, for det var mindre krangling om lekser og når de måtte gjøres. Men tenker også at skoletiden må bli utvidet om det ikke skulle være lekser neste år. (Leksefri)

Veldig usikker på om bråk og uro i klasserommet ødelegger for læring, at den ekstra tiden de har på skolen egentlig ikke blir brukt til å få jobbet med fag. Håper ikke det er tilfelle.

Mengdetrening på lesing har gått ned, det merkes. Skulle det bli flere år med leksefri, kunne jeg ønsket å ha noe matematikk i hjemmeoppgaver. Mindre konflikter rundt leksegjøring, slipper å mase og følge opp om leksene er gjort. Bedre stemning i heimen, bortsett fra at vi har et barn som fortsatt har lekser og synes det er urettferdig at leksefri bare gjelder enkelte klasser. Det har vært vanskelig å følge med hva de holder på med i de enkelte fag. Vet ikke om mitt barn kan det hun skal eller om vi burde hjulpet til med enkelte tema. (Utvidet skoledag)

Jeg opplever at med bedre tid til forberedelser kunne lærerne vært mer forente med idéen. Dermed også mer motiverte for oppgaven. Jeg tror den ekstreme menings-polariseringen på xx skole, i alle ledd, har skapt dårlig grobunn for et godt forsøk med leksefri skole. Jeg opplever dette som trist. Jeg tror de med fordel kunne gjort seg bedre og «riktigere» erfaringer om vi hadde en felles plattform før dette ble iverksatt. Jeg skulle ønske lærere og skoleledelse klarte å se igjennom dette og ta med seg alt som var positivt og bygge videre på det. Jeg kunne ønsket meg at skolen fikk litt mer tid og ro til å utvikle seg frem til gode metoder for leksearbeidet. Lekser er ikke EN TING. Det er mange løsninger og jeg mener at man bør søke å finne det som er til beste for barnas trivsel - som igjen er forutsetningen for god læring. (Leksefri)

Godt for familien, men liten kontroll på utvikling for barnet mitt. En slik varig løsning krever bedre samarbeid og tettere oppfølging slik at man kjenner til utviklingen barnet har eller ikke har. Halvårlig samtale er ikke nok. (Utvidet skoledag)

Negative kommentarer

De negative kommentarene fordeler seg hovedsakelig på 3 områder.

1. Foreldrene føler de har mistet oversikten over hvordan barna står faglig.

Samarbeidet med skolen er dårligere.

Rotete. For lite informasjon. Aner ikke hvordan barnet ligger an i undervisningen (Leksefri)

Mistet oversikten over faglig læring. Vanskelig å følge opp eleven. Fritiden blir mye brukt til dataspill istedenfor lekser/ skolearbeid som er viktig for utvikling. (Leksefri)

Vi har ikke opplevd det som positivt. Vi føler vi har ingen innflytelse eller innsyn i hva vårt barn jobber med på skolen lenger. Vi blir møtt med sinne og frustrasjon fra barnet hvis vi spør, og hun har ingen lyst til å jobbe med oppgaver på egen hånd, for hun har jo leksefri (Utvidet skoledag)

Samarbeidet med skolen er kraftig redusert og min mulighet som forelder til å følge opp mitt ansvar er regelrett fjernet. (Utvidet skoledag)

Total mangel på oversikt over skolearbeid. Vet ikke engang hvilke bøker de har hatt. (Utvidet skoledag)

Året uten lekser har medført at jeg som forelder har lite eller ingen kontroll hvor mitt barn «står» i de ulike fagene. Dette er en svært ubehagelig og det er vanskelig å vite hvor jeg skal gi barnet støtte/trening på hjemmebane (Utvidet skoledag)

2. Leksefri går ut over elevenes læring.

Stressende. Jeg ser den faglige utviklingen har stagnert kraftig. Barnets trivsel har gått ned i skoletiden og har opplevd arbeidstimen som bråketimen. (Utvidet skoledag)

Krevende med stor usikkerhet hva de gjennomgår og lærer på skolen. Er forventet læringsmål for 6. klassetrinn i det hele tatt nådd? (Leksefri)

Skoleåret uten lekser har hatt en svært negativ virkning på mitt barns faglige utvikling. Det er omtrent umulig å vite hvor han nå står faglig. Hele prosjektet har vært et eksperiment hvor mitt barn er forsøkskaninen. (Leksefri)

Som et overgrep fra skolemyndighetene, som har ført til at barnet mitt er langt dårligere forberedt på ungdomsskolen, enn det ville ha vært, dersom skolevesenet hadde gjort jobben sin. (Leksefri)

3. Leksefriprosjektet har vært alt for dårlig organisert

Et ekstremt dårlig forberedt forsøk som går på bekostning av barna, total mangel på involvering av foreldre FØR og UNDER forsøk (Leksefri)

Dette prosjektet har vært helt katastrofalt elendig planlagt fra kommunens side. Et prosjekt som ble bestemt i rekordfart uten særlig planlegging og tilrettelegging for skolene som skulle delta.....Så, beklager, har vanskelig for å finne en eneste positiv ting med dette

prosjektet og gjennomførelsen. Dessverre er det noe så dyrebart som våre kjæres fremtid det har gått utover. (Leksefri)

Svært krevende. Dårlig planlegging, svært lite informasjon i oppstarten (Utvidet skoledag)

Det går fram av sitatene at det er stor uenighet om prosjektet i foreldregruppen. En del foreldre hadde negative erfaringer på områder der andre hadde positive erfaringer. Der noen var begeistret og sa barna ble mer motivert for skolen, sa andre at deres barn ble demotivert. Der noen sier de er glade for å bli kvitt stresset, sier andre at de *er blitt* stresset. Der noen sier de har fått mer ro og harmoni i hjemmet, sier andre det motsatte. En fellesnevner for en del av de negative kommentarene er at hele forsøket ble for dårlig planlagt både fra kommunens side og skolens side. På dette området var det få positive kommentarer.

3.7 Hjem – skole samarbeid

Mange av foreldrene kommenterer i kapitlet over at de opplever at leksefri har ført til dårligere kontakt med skolen og mindre oversikt over elevenes faglige utvikling. Et flertall, 51,9 %, av foreldrene på leksefriskolene var enig i denne påstanden: *Da mitt barn hadde lekser opplevde jeg at leksene var avgjørende for at jeg som foresatt skulle være informert om skolearbeidet.*

På kontrollskolene svarte 74,1% av foreldrene at de var enig i denne påstanden: *Mine erfaringer med lekser er at de er avgjørende for at jeg som foresatt er informert om skolearbeidet.*

Ved andre påstander om samarbeid hjem – skole finner vi den samme splittelsen i foreldregruppen som vi ellers finner på mange områder i undersøkelsen:

42,4 % av foreldrene på kontrollskolene er enig i at *Mine erfaringer med lekser er at de er avgjørende for at jeg som foresatt har kontakt med lærerne om mitt barns faglige utvikling.* Samtidig sier 46 % av foreldrene på leksefriskolene at *lekser var avgjørende for at jeg som foresatt har kontakt med lærerne om mitt barns faglige utvikling.* Foreldrenes svar i forhold til disse påstandene fordeler seg ganske jevnt over alle 6 svaralternativene. Som eksempel kan vi se på siste påstand og svarene fra foreldre på leksefriskolene. Her svarte 20,6 % at de var *helt uenig*, 19,6 % svarte de var *ganske uenig*, 13,8 % svarte *litt uenig*, 17,4% svarte *litt enig*, 16,4 % svarte *ganske enig*, og 12,2 % svarte *helt enig*.

Også lærerne var opptatt av hjem-skole arbeidet. 80,3 % av lærerne var enig i at lekser er avgjørende for at foreldrene skal være informert om skolearbeidet, og 82 % mente lekser er avgjørende for at foreldrene skal få innsikt i elevenes faglige utvikling. Størst enighet blant lærerne fant vi vedrørende elevenes arbeidsvaner. Hele 91,8 % av lærerne var enig i at *lekser er utviklende for elevenes arbeidsvaner*. Og 93,4 % av lærerne var enig i at *lekser styrker elevenes evne til planlegging*.

Vår konklusjon på dette er at det med så stor spredning på svarene er vanskelig å gi noe annet svar på spørsmålet om leksers betydning for skole-hjem samarbeid enn at dette varierer sterkt fra foreldrepar til foreldrepar.

3.8 Hvilken ordning er best?

Vi spurte foreldrene høsten 2019 hva slags lekseordning de helst ville ha for sine barn. Vi spurte også lærerne om hva de ville foretrekke. Tabell 7 viser svarene fordelt på skoletyper.

Tabell 7. Hvilket av følgende alternativ synes du er best? % svar. Lærernes svar i parentes.

	Alle	Leksefri	Utvidet dag og leksefri	Kontroll
Ordinær skoledag og leksefri	13,8 (14,8)	13,8 (29,4)	5,6 (6,7)	12,6 (10,3)
Ordinær skoledag og lekser	30,5 (63,9)	30,5 (58,8)	25,0 (46,7)	33,7 (75,9)
Utvidet skoledag og leksefri	51,0 (16,4)	51,0 (11,8)	61,0 (33,3)	49,7 (10,3)
Utvidet skoledag og lekser	4,7 (4,9)	4,7 (0,0)	8,3 (13,3)	4,0 (3,4)

Tabellen viser at utvidet skoledag og leksefri var den klart mest foretrukne ordningen på alle skolene. 61 lærere besvarte dette spørsmålet høsten 2019. Lærerne skiller seg klart fra foreldrene ved at de klart foretrekker ordinær skoledag og lekser. Lærerne ved skoler med utvidet skoledag og leksefri var klart mer positive til denne ordningen enn lærerne ved de øvrige skolene. Det var liten forskjell mellom klassetrinnene.

156 foreldre besvarte dette spørsmålet både høsten 2019 og våren 2020. Vi undersøkte om disse foreldrene hadde endret mening i løpet av skoleåret. Svaret på dette ser en i tabell 8.

Tabell 8. Svar fra foreldre som svarte både høst 19 og vår 20. Tabellen viser andel i prosent for de ulike svaralternativene der svar fra vår 20 står i parentes.

	Alle	Leksefriskoler	Utvidet dag og leksefri	Kontrollskoler
Ordinær skoledag og leksefri	16,0 (8,8)	19,7 (8,0)	3,8 (7,5)	18,4 (9,4)
Ordinær skoledag og lekser	26,3 (33,1)	24,6 (38,6)	26,9 (23,9)	34,2 (30,2)
Utvidet skoledag og leksefri	53,8 (54,9)	50,8 (51,1)	65,4 (64,2)	42,1 (52,8)
Utvidet skoledag og lekser	3,8 (3,2)	4,9 (2,3)	3,8 (4,5)	5,3 (7,5)

Tabellen viser at det er relativt små endringer i løpet av skoleåret, med noen unntak. Det er verd å merke seg at det blant foreldre på leksefriskolene var en markert økning i andelen foreldre som ønsker ordinær skoledag og lekser, og færre som ønsket leksefri. På kontrollskolene var det en økning i antall foreldre som ønsket utvidet skoledag og leksefri, og færre som ønsket seg ordinær skoledag med leksefri. Også våren 2020 var det et flertall av foreldrene som ønsket utvidet skoledag og leksefri for sine barn.

3.9 Kritikk og etikk

En del foreldre protesterte høylytt mot at deres barn skulle være med i et prosjekt med leksefri skole. De fryktet at dette ville gå ut over sine barns kunnskapsnivå og ha negativ betydning for seinere skolegang. Argumentene gikk både på hva de var redd for barna ville miste av faktisk kunnskap, og at fritak for lekser ville gå ut over elevenes evne til struktur og arbeidsvaner i skolearbeidet og gjøre dem dårligere skikket til ungdomsskole og videregående skole. Foreldrenes kritikk gikk også på at de følte seg overkjørt av kommune og skole, at prosjektet var dårlig forberedt og at foreldregruppen var for lite involvert i planleggingen. Samtidig var det mange foreldre som bejublet prosjektet og gledet seg over at barna fikk mer fritid. Dette førte til en del medieoppslag der blant annet en artikkel i Adresseavisen hadde overskriften: «Leksefri skole: alle må bli likere, men på et lavere nivå».

Det ble også rettet kritikk mot forskningsdelen av prosjektet, at det var et samrøre mellom kommunen og prosjektgruppen ved NTNU. Noen foreldre meldte prosjektet inn til Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH). Dette medførte en utveksling av kommentarer mellom NESH, Trondheim kommune og NTNU om forskningsetiske prinsipper. Det lå nok en del misforståelser til grunn for dette og etter noen oppklaringsrunder falt mye av kritikken. Det bør likevel være en lærdom for involverte parter at de blir godt informert om alle sider ved slike prosjekter.

4. Et forsøk på konklusjon

Forsøket med leksefri i skolen ble sterkt rammet av Corona epidemien. Vi vil likevel peke på noen funn vi synes er interessante slik de framkommer særlig i første runde av informasjonsinnhentingene høsten 2019.

Vi hadde som mål å finne svar på noen spørsmål knyttet til lekser i skolen vi forstår opptok politikerne i Trondheim kommune.

Spørsmål 1. Fremmer eller hemmer lekser læring og motivasjon?

Vi fikk ingen entydige svar på dette fra foreldre, lærere eller elever. 50,8 % av foreldrene var uenige i at lekser er nødvendig for at barna skal komme gjennom det de skal lære på skolen. 42,6 % mente det var nødvendig, og 6,6 % var usikre. Foreldrene skulle ta stilling til en rekke påstander med omtrent samme innhold, og svarene sprikte sterkt ved alle påstandene. Foreldre med innvandrerbakgrunn var mer positive til lekser enn gjennomsnittet av foreldrene.

Et knapt flertall av lærerne, 55,7%, mente at det var best å ha lekser om barna skulle komme gjennom forventet pensum. Men det betyr da også at 44,3 % var uenig i dette.

Hva mente elevene selv? 64,1% av elevene mente barn blir flinkere på skolen når de har lekser. Barn av foreldre som var positive til lekser var også selv mest positive til lekser.

Elevene ser ut til å følge foreldrenes holdninger. Det var i utgangspunktet liten forskjell mellom leksefriskoler og kontrollskoler når det gjaldt betydningen av lekser for læring, men ved noen av påstandene finner vi forskjeller. Bare 28 % av elevene på leksefriskolene mente lekser var nødvendig for at de skulle lære alt som var forventet av dem. På kontrollskolene var 74,5 % av elevene enig i påstanden *Fordi vi har lekser klarer jeg å lære alt jeg skal*.

Fører lekser til at elevene blir mer eller mindre motivert for og interessert i skolearbeid?

Mange elever er lei av å ha lekser. Hele 83,8 % av elevene sier de blir lei skolen på grunn av leksene. Det var ingen forskjell mellom jenter og gutter, og heller ikke mellom klassetrinnene. Litt over en fjerdedel av elevene ved leksefriskolene sa de var blitt mindre interessert i skolearbeidet etter at de fikk leksefri. Mens litt under halvparten av elevene på kontrollskolene svarer at lekser gjør dem interessert i skolearbeidet.

Noen foreldre forteller i sine kommentarer om elever som på grunn av leksefri er blitt mer motivert for skolen og flinkere på skolen. Andre foreldre sier det motsatte: Mangelen på

lekser gjør at elevene blir umotiverte og presterer dårligere. Under halvparten, 45%, av lærerne mente lekser var med på å gjøre elevene interessert i skolearbeidet. 55 % var altså mer eller mindre uenig i dette.

Blant fagene ser matematikkfaget ut til å stå litt i en særstilling. Et flertall av de spurte i alle tre informantgruppene mente at hjemmeoppgaver (altså ikke nødvendigvis regulære lekser) er nødvendig for at elevene skal få nok mengdetrening i faget. Denne oppfatningen sto langt sterkere for matematikk enn for norskfaget.

Vi har ingen effektmål som kan vise oss om leksefriprosjektet hadde betydning for elevenes innsats og læring. Men vi har fått kunnskap om elevenes, foreldrenes og lærernes oppfatning om dette spørsmålet. Svarene spriker i alle retninger og følger som sådan forskningsbasert kunnskap på området. Vår konklusjon på spørsmålet om lekser fremmer læring og motivasjon er at det kommer an på hvem du spør.

Spørsmål 2. Fremmer eller hemmer lekser det sosiale livet i familien og vennekretsen?

På dette området synes det å råde større grad av enighet. Her kan vi også spore en endring hos elever og foreldre som har fått litt erfaring med leksefri. Barna har fått mer tid til samvær med familie og venner og konfliktnivået i familien er blitt senket. Over halvparten av foreldrene mener dette, og blant elevene på leksefriskolene sier ca 90 % at de grunnet leksefri bruker mer tid på familie og venner. Slik sett kan fritak for lekser eller en annen organisering av leksearbeidet være med på å oppfylle kravet om å gi barn «tilstrekkelig mulighet for hvile og lek, i samsvar med deres alder og utviklingsbehov» (NOU 23/19)

Spørsmål 3. Hvilke konsekvenser kan en leksefri skole ha for elevenes fritid?

NOU 23/19 understreker barns behov for fri tid til lek og andre aktiviteter. Mer enn 80% av elevene som har leksefri oppgir at de på grunn av dette har fått mer tid til fritidsaktiviteter. Samtidig sier ca. halvparten av elevene ved kontrollskolene at de på grunn av leksene får for lite tid til lek og organisert fritid. Noen kritikere sier at en skole uten lekser vil føre til at barna bruker enda mer tid foran skjerm til spill og sosiale medier. Våre funn støtter til en viss grad denne oppfatningen. Et flertall av elevene (60-70%) på leksefriskolene sier at de nå bruker mer tid på skjermaktiviteter. Et flertall av foreldrene er enig i dette. Samtidig sier 30-40 % av elevene på kontrollskolene at de på grunn av lekser synes de får for lite tid til spill og sosiale media. På den annen side er det en enda større andel (over 80%) av elevene på leksefriskolene som sier de grunnet leksefri bruker mer tid på fri lek og organisert fritid. Det ser ut til at leksefri gir elevene mer tid til alt.

Spørsmål 4. Fører lekser til større eller mindre forskjeller mellom elevgrupper?

En av skolens oppgaver er å redusere ulikheter i samfunnet. Dette er også et tema som har vært oppe i diskusjonen rundt effekten av lekser. Det er vanskelig å si om svarene vi har fått her avspeiler generelle oppfatninger i samfunnet eller om det er et resultat av erfaringer. Et klart flertall av foreldrene (75%) mente at lekser fører til større forskjeller mellom barn av foreldre med ulike utdanningsbakgrunn. Svarene var stort sett de samme fra leksefriskolene og kontrollskolene og var uavhengig av foreldrenes utdanningsnivå. Her var lærerne uenig med foreldrene. Bare 39% av lærerne mente lekser skapte forskjeller mellom barn med ulik sosioøkonomisk bakgrunn. Et flertall av foreldrene mente også at lekser fører til større forskjeller mellom elever på ulikt faglig nivå. Heller ikke her fikk foreldrene støtte av et flertall av lærerne. Rundt en tredjedel av lærerne delte foreldrenes oppfatning. Kun et lite mindretall i informantgruppene mente lekser skaper større forskjeller mellom jenter og gutter.

Spørsmål 5. Hvilken rolle spiller lekser i skole-hjem samarbeidet?

Her spriker svarene så mye at det er vanskelig å trekke noen konklusjon. Eksempelet som er nevnt over illustrerer dette. I forhold til en påstand om at lekser var avgjørende for foreldrenes kontakt med skolen om barnas faglige utvikling svarer foreldrene på leksfriskolene slik: 20,6 % var *helt uenig*, 19,6 % var *ganske uenig*, 13,8 % var *litt uenig*, 17,4% var *litt enig*, 16,4 % var *ganske enig*, og 12,2 % var *helt enig*.

Spørsmål 6. I forhold til forsøket i Trondheim kommune, hvilken ordning ønsker foreldrene?

Her viser vi til tabell 8 over. Over halvparten av foreldrene ønsker seg en ordning med utvidet skoledag og leksefri. Det er vel en form for «pose og sekk» løsning som tilfredsstillende både et ønske om lekser og et ønske om mindre stress med lekser hjemme. Et klart flertall av lærerne foretrekker en ordinær skoledag med hjemmelekser.

5. Referanser

- Cooper, H. (2001). *The Battle Over Homework: Common ground for Administrators, Teachers and Parents*. Corwin Press, Inc. Thousand Oaks, California, USA.
- Gustafsson, J.-E. (2013) Causal inference in educational effectiveness research: a comparison of three methods to investigate effects of homework on student achievement. *School Effectiveness and School Improvement. An International Journal of Research, Policy and Practice*, 24(3), 275-295.
- Haugan, I. (2015). Feil type lekser skaper problemer. *Gemini* 22.10.2015
- Hattie, J. (2009). *Visible Learning: A Synthesis of over 800 Meta-analyses Relating to Achievement*. Routledge. New York.
- NOU 2019:23 *Ny opplæringslov*. Norges offentlige utredninger, Oslo, 2019.
- Trautwein, U. & Köller, O. (2003). The relationship between homework and achievement – still much of a mystery. *Educational Psychology Review*, 15(2), 115 – 145.
- Westlund, I. (2007). Läxan en svårfångad företeelse. I: K. Granström (Red). *Forskning om lärares arbete i klassrummet*. Myndigheten för skolutveckling. Lenanders grafiska AB, Kalma.

